

УДК 336.71(477)

Проблемні кредити та їх вплив на платоспроможність банків в Україні

Олійник А.В.

старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

Воловник І.В.

студентка факультету економіки та управління
Хмельницького національного університету

У статті розглядаються підходи до визначення сутності проблемних кредитів та основні чинники, які призводять до появи простроченої заборгованості в банках. Проаналізовано динаміку кредитів, резервів за активними операціями та частки простроченої заборгованості банків України протягом 2008-2016 років. Запропоновані шляхи подолання проблемної заборгованості вітчизняними банками.

Ключові слова: банк, платоспроможність, проблемний кредит, проблемна заборгованість, кредитний портфель, динаміка проблемних кредитів.

Олейник А.В., Воловник И.В. ПРОБЛЕМНЫЕ КРЕДИТЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ БАНКОВ В УКРАИНЕ

В статье рассматривается сущность проблемных кредитов и основные факторы, которые приводят к появлению просроченной задолженности. Исследуется динамика кредитов и доля просроченной задолженности банков Украины в течение 2008-2016 годов. Анализируются доли резервов по активным операциям в кредитном портфеле банков Украины. Предложены пути преодоления проблемной задолженности украинских коммерческих банков.

Ключевые слова: банк, платежеспособность, проблемный кредит, проблемная задолженность, кредитный портфель, динамика проблемных кредитов.

Oliinyk A.V., Volovnyk I.V. BAD LOANS AND THEIR IMPACT ON THE SOLVENCY OF BANKS IN UKRAINE

The essentiality of problem loans and main causes that lead to overdue debt are observed in the article. We study the dynamics of loans and the share of overdue in Ukrainian banks during 2008-2016 years. The share of reserves on active operations are analyzed in the loan portfolio of banks in Ukraine. The ways of overcoming the problem of debt in Ukrainian commercial banks are suggested.

Keywords: bank solvency problem loans, bad debts, loan portfolio dynamics loans.

Постановка проблеми. В умовах негативного впливу на діяльність вітчизняних банків, наслідків економічної кризи, що спричинена військовими діями на Сході країни та анексією АР Крим, особливу увагу привертає тенденція погіршення якості їх кредитних портфелів. Збільшення в структурі кредитних портфелів банків частки проблемної заборгованості призводить до збиткового фінансового результату та зниження рівня капіталізації банківських установ. Значні обсяги прострочених кредитів призводять до втрати довіри з боку вкладників, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації, що негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків. Тому, в банківській діяльності, актуальною є проблема оцінки впливу проблемних кредитів на ліквідність та платоспроможність банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз економічної літератури свідчить, що кредитна діяльність банків традиційно перебуває в центрі уваги науковців. У той же час питання проблемних кредитів знаходяться у процесі постійного дослідження. Так, значний внесок у з'ясування сутності дефініції «проблемний кредит» зробили вітчизняні науковці: Т. М. Болгар, В. Я. Вовк, М. П. Денисенко, В. Л. Кльоба, Л. О. Примостка, І. Ю. Тарануха, О. В. Хмеленко, Є. П. Шустова, О. Р. Яременко та інші. Проте, дискусія з даного питання триває і досі не знайдено єдиного підходу до розуміння сутності проблемного кредиту.

Питання становлення і розвитку методик роботи з проблемними кредитами знайшли відображення у працях вітчизняних дослідників – таких, як О. І. Барановський, Н. І. Версаль, В. Я. Вовк, О. В. Дзюблюк, Я. Жаліло, В. І. Міщенко, В. Крилова, М. В. Ніконова та

ін. Разом з тим питання впливу проблемних кредитів на платоспроможність банківських установ і функціонування банківської системи України в цілому, вимагає подальшого дослідження в контексті застосування заходів, ре-

лізація яких сприяла б підвищенню якості кредитних портфелів банків.

Формування цілей статті. Метою даного дослідження є уточнення сутності категорії «проблемний кредит», визначення джерел

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «проблемний кредит»

Автор, джерело	Визначення
Порушення графіку погашення кредиту при значному зменшенні вартості забезпечення	
Л.О. Примостка, [1, с. 188] М.П. Денисенко, [2, с.105]	Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, котрі викликають сумнів щодо повернення позички
В.Я. Вовк, О.В. Хмеленко, [3, с. 329]	Проблемні кредити – це кредити, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ліквідність і ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які роблять сумнівними виконання позичальником своїх зобов'язань
Позичальник не виконує зобов'язання або існує ймовірність їх невиконання	
Є.П. Шустова, [4, с. 156]	Кредит, за яким позичальник не виконує зобов'язання (або виконує неналежним чином) у частині оплати платежів або є підстави вважати, що зобов'язання за ним не будуть виконані повністю або частково
Банк вбачає небезпеку, загрозу або має сумніви щодо повернення кредиту	
В.Л. Кльоба, [5, с. 241]	Кредит, за яким банк вбачає небезпеку своєчасного і повного його погашення внаслідок дії різноманітних чинників (економічних, юридичних, соціальних тощо)
Проблемність повернення за недостатністю забезпечення та фінансової нестійкості боржника	
І.Ю. Тарануха [6, с. 241]	Проблемна заборгованість за кредитами – це сукупність простроченої заборгованості, а також частини строкової та реструктурованої заборгованості, за якими встановлено ознаки проблемності повернення, пов'язані з недостатністю або відсутністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансових проблем у позичальника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання
Позичальник не сплачує кредит через погіршення фінансового стану, що може призвести до збитків банку в майбутньому	
О.Р. Яременко, [7, с. 1084]	Проблемний кредит – кредит, за яким своєчасно не проведені один чи кілька платежів, через погіршення фінансового стану боржника, існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку його коштів за кредитними зобов'язаннями, що може призвести в майбутньому до економічних збитків банку
Істотне порушення строків виконання зобов'язань, погіршення фінансового стану, суттєве зниження якості забезпечення позичальника	
Базельський комітет з банківського нагляду, [8]	Проблемним кредитом є кредитний продукт, який характеризується істотними порушеннями строків виконання зобов'язань перед банком, ознаками погіршення фінансового стану боржника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення
Т.М. Болгар, [9, с.51]	Проблемним кредитом будемо вважати кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, або виникли обставини, що викликають сумніви стосовно своєчасного та повного повернення наданого кредиту через фінансову нестійкість позичальника, недостатню забезпеченість чи незабезпеченість кредиту або з інших причин, що впливають на можливість неповернення кредиту та відсотків за його користування позичальником.
Виплата суми боргу та відсотків прострочені на 90 днів або більше	
Міжнародний валютний фонд, [10]	Кредит, за яким коли виплата відсотків і основної суми боргу прострочені на 90 днів або більше, та є й інші вагомні причини сумніватися, що виплати будуть здійснюватися в повному обсязі

формування та аналіз причин виникнення проблемних кредитів, виявлення наслідків їхнього впливу на ліквідність і платоспроможність банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши економічну літературу, в якій досліджується сутність проблемного кредиту, можна зробити висновок, що серед науковців відсутня єдина точка зору в трактуванні цього поняття. Деякі з них ототожують проблемний кредит з простроченою заборгованістю, інші наголошують на низькій можливості погашення кредиту з різних причин. Визначення поняття «проблемний кредит», що надаються різними науковими джерелами показано в таблиці 1.

Аналізуючи наявні в науковій літературі визначення категорії «проблемний кредит», необхідно відзначити, що найбільш повними є ті визначення, в яких узагальнюється: порушення графіку погашення кредиту при значному зменшенні вартості забезпечення; позичальник не виконує зобов'язання або існує ймовірність їх невиконання; банк вбачає небезпеку, загрозу або має сумніви щодо повернення кредиту; проблемність повернення за недостатністю забезпечення та фінансової нестійкості боржника; позичальник не сплачує кредит через погіршення фінансового стану, що може призвести до збитків банку в майбутньому; істотне порушення строків виконання зобов'язань, погіршення фінансового стану, суттєве зниження якості забезпечення позичальника; виплата суми боргу та відсотків прострочені на 90 днів або більше.

На наш погляд, найбільш повно і комплексно визначає поняття «проблемний кредит» Т.М. Болгар. Водночас відмітимо, що тільки рекомендації Міжнародного валютного фонду чітко регламентують мінімальний термін прострочення виплат за кредитом 90 днів, після чого кредит можна вважати проблемним. Акцентуємо увагу на наслідках до яких може призвести неповернення кредитів. Так, О.Р. Яременко вказує на економічні збитки банку в майбутньому [7, с. 1084], але можливі ще й втрата власного капіталу (при погашенні безнадійних кредитів), ліквідності та платоспроможності банку. Тому, на нашу думку, під проблемним кредитом слід розуміти кредит, за яким виплата основної суми боргу та відсотків прострочені на 90 або більше днів через погіршення фінансового стану позичальника, суттєве зниження якості чи втрату забезпечення за кредитом та інших причин,

які створюють потенційну загрозу часткової або повної втрати активів банку, що в майбутньому може призвести до збитків, втрати капіталу та платоспроможності банку.

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин. Ці причини умовно поділяються на декілька груп: зовнішні (макроекономічні), внутрішні (банку та позичальника), внутрішньо-системні (банківські) [11].

Зовнішніми (макроекономічними) є чинники, що активізуються у період економічного спаду чи кризи фінансових ринків та зменшують свій вплив у період економічного зростання чи піку розвитку економіки держави. До таких чинників відносяться:

- нестабільність фінансово-економічного стану держави, наслідком якого є девальвація гривні, зниження доходів населення та інші економічні процеси, що негативно впливають на платоспроможність позичальника;
- нестабільна політична ситуація в державі;
- асиметрія інформації на кредитному ринку (відсутність у кредиторів повної та достовірної інформації про позичальника, а у позичальника відсутність інформації щодо усіх подробиць кредитної угоди);
- недосконалість нормативно-правової бази;
- форс-мажорні обставини, спричинені зовнішнім впливом.

Внутрішні чинники виникнення проблемних кредитів пов'язані з діяльністю банку чи позичальника. Група внутрішніх чинників ґрунтується переважно на погіршенні фінансового стану позичальника, недосконалому управлінні чи скрутному стані на ринку. До таких чинників належать:

- недоліки при укладанні кредитної угоди;
- агресивна кредитна політика банку;
- некваліфікований персонал;
- неякісна оцінка платоспроможності позичальника;
- завищення вартості застави;
- неефективна система супроводу кредиту та відсутність моніторингу;
- не контрольованість термінів повернення позик до банків.

Третьою групою чинників є внутрішньо-системні чинники, які зумовлені особливостями банківської системи конкретної держави. Такими чинниками можуть бути:

- кредитна експансія;
- велика частка наданих валютних кредитів;
- залежність банківських кредитних ресурсів від зовнішніх джерел фінансування [11].

Одним з показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, є його платоспроможність. Вона трактується як можливість своєчасно погасити свої платіжні зобов'язання наявними грошовими ресурсами. Оцінка платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх у готівку [12, с. 23].

Додатковим навантаженням на банк щодо підвищення його ліквідності є вимога регулятора, яка полягає в обов'язковому формуванні резерву під проблемні кредити, що істотно впливає на банківську діяльність. Обсяг резервів потрібно підтримувати на достатньо високому рівні, що в свою чергу негативно впливає на рентабельність активів і можливість кредитування в масштабах, необхідних для реального сектору економіки. Цей захід з боку регулятора є цілком виправданим, але якщо проблемні активи банку становлять значну частку, а згідно з вимогами резерв формується

на 100% від суми проблемного активу, то це може призводити до проблем з ліквідністю, оскільки банки замість здійснення вкладень у прибуткові активи несуть витрати на формування резервів за кредитними операціями (так зване інвестування у «подушку безпеки»).

Досить важливим у процесі роботи банків з проблемними кредитами є розмежування повноважень управління проблемними кредитами та функції кредитування, що дає можливість зменшити ймовірність виникнення конфлікту інтересів. З цією метою створюються рівні управління проблемними кредитами, які поділяються на стратегічний, тактичний та оперативний. Відповідно до рівнів управління виділять суб'єкти, які будуть здійснювати покладені на них обов'язки. Тобто, управління проблемними кредитами повинні здійснювати окремі підрозділи, що в межах своїх повноважень зможуть приймати конкретні рішення та нести відповідальність за них у подальшому. Структуру суб'єктів представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Структура організаційної роботи суб'єктів з проблемними кредитами [14]

Аналізуючи зміни, які стосуються активів банку, слід звернути увагу на динаміку банківських установ. Починаючи з 2014 р. в Україні спостерігається дестабілізація як банківської системи, так і фінансової стійкості держави загалом, причинами яких є політичні, фінансові, економічні та банківські кризи. Кількість проблемних банків у 2014 р. досягла 33, 17 з яких були ліквідовані.

Як наслідок, кількість банківських установ, які мали ліцензію НБУ, у 2014 р. зменшилось до 163. Негативна тенденція продовжується і нині. На 01.01.2016 р. кількість банків, які мають ліцензію НБУ, зменшилась до 117 [13].

Упродовж 2014–2015 рр. кредитна активність банків другого рівня була низькою, що пояснюється скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності та високим рівнем невизначеності відносно подаль-

шого економічного розвитку, який змушує банки більш уважно відноситись до фінансового стану потенційних позичальників чи призупинити на деякий час кредитування.

Збільшення обсягу клієнтського кредитного портфелю впродовж 2014–2015 рр. відбувалось у зв'язку із суттєвою девальвацією національної валюти, що вплинуло на зростання кредитних залишків у гривневому еквіваленті.

Динаміка наданих кредитів за 2008–2015 рр. зображена на рисунку 2. Варто зауважити, що частка кредитів в активах банківської системи України є досить значною. Частка кредитів в активах банку, яка перевищує 50% робочих активів, характеризує політику банків як агресивну. Агресивна політика банку характеризується максимізацією доходу від кредитних операцій банку, але даний вид кредитної політики не можна довго провадити, бо вона

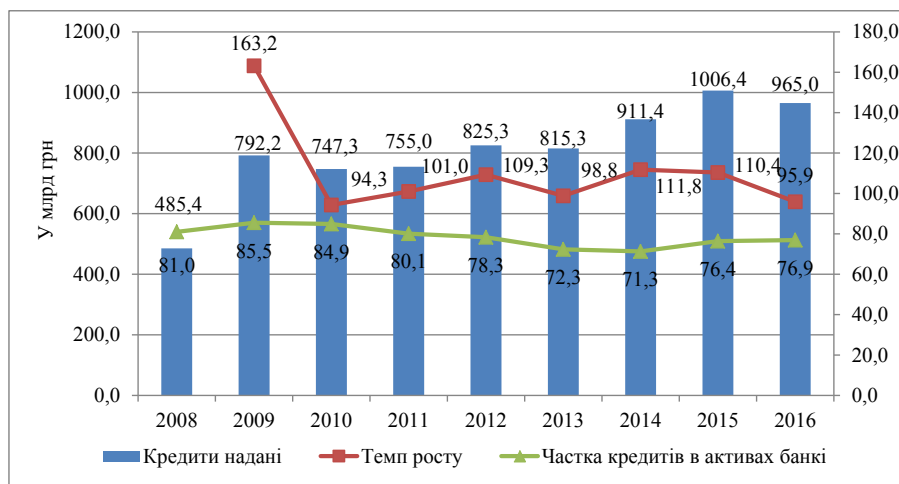

Рис. 2. Динаміка кредитів за 2008-2016 рр.

Джерело: складено за [13]

Рис. 3. Прострочена заборгованість за кредитами протягом 2008-2016 рр.

Джерело: складено за [13]

пов'язана зі значним ризиком та при застосуванні такої політики впродовж тривалого часу можуть виникнути непрогнозовані збитки від кредитних операцій.

За даними НБУ, впродовж аналізованого періоду кількість наданих кредитів зростала. Слід відмітити, що починаючи з 2008 р. до початку 2015 р. кількість наданих кредитів мала тенденцію збільшення та зросла на 521 млрд грн. Починаючи з 2015 р. кількість наданих кредитів упродовж року зменшилась на 41,4 млрд грн, або на 14,5%.

Зниження обороту та обсягів виробництва основних галузей, зниження реальних доходів населення при високій девальвації національної валюти, а також інші зміни в економіці можуть призвести до появи труднощів з обслуговуванням позичальників кредитних зобов'язань, що негативно вплине на ліквідність та капіталізацію банківських установ. Дані фактори призвели до нездатності багатьох позичальників вчасно виконувати свої зобов'язання, а це вплинуло на зростання проблемної заборгованості в Україні впродовж 2014–2016 рр. (рис. 2).

Таким чином, як бачимо на рисунку 3, можна констатувати той факт, що зростання обсягів проблемної заборгованості має різкі зміни в 2009–2010 рр. та з початку 2015 р.

Зміни 2009–2010 рр. були пов'язані як зі зростанням абсолютної суми простроченої заборгованості, так і з поступовим зменшенням обсягу кредитного портфеля внаслідок практично повного припинення видачі нових кредитів. У 2010 р. зростання простроченої заборгованості істотно сповільнилося і не перевищувало 8% у квартал, а починаючи з

жовтня 2010 р. практично припинилося. Це пояснюється, з одного боку, початком стабілізації економіки, а з іншого – активізацією угод із продажу кредитних портфелів і першими кроками банків у напрямі відновлення кредитування. При цьому найбільш активно нарощували кредитний портфель банки з українським капіталом, що входять до складу фінансово-промислових груп.

У 2009 р. прострочена заборгованість зросла у два рази та сягала 18,2 млрд грн, а в 2010 р. вона збільшилась на 289% та дорівнювала 70,2 млрд грн. До 2015 р. обсяг проблемної заборгованості змінювався незначними коливаннями.

Стрімке збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банку в 2015 р. зумовлене високою економіко-політичною нестабільністю, у тому числі девальвацією національної валюти, що значно вплинуло на платоспроможність позичальників банку.

Із початку року обсяг проблемної заборгованості відносно минулого року збільшився майже на 200% та дорівнював 135,9 млрд грн упродовж року, на 01.01.2016 рр. проблемна заборгованість зросла до 213,3 млрд грн.

Стрімке збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банків зумовлює значні відрахування в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Чим більші суми відрахування в резерви під кредитні ризики водночас зі зростанням витрати банків на адміністрування проблемних кредитів, тим менш ефективно використовується банківський капітал.

Проаналізуємо частку резервів за активними операціями та частку простроченої

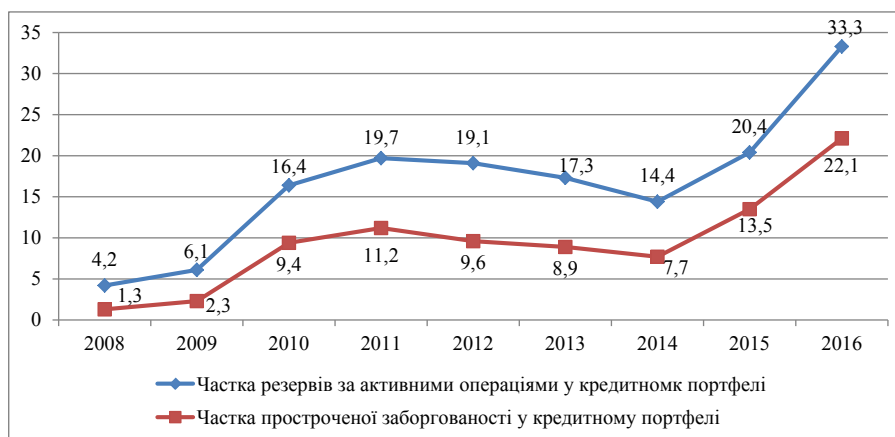

Рис. 4. Динаміка частки резервів за активними операціями та частки простроченої заборгованості в кредитному портфелі банків протягом 2008-2016 років

Джерело: складено за [13]

заборгованості у кредитному портфелі банків (рис. 4).

Аналізуючи динаміку, бачимо, що паралельно з ростом простроченої заборгованості банки змушені були збільшувати резерви, тому динаміка зростання резервів практично збігалася з динамікою зростання рівня простроченої заборгованості. Найбільші коливання спостерігаються впродовж 2009–2010 рр., а потім – упродовж 2014–2015 рр. Дані коливання також пов'язані з наведеними вище причинами банківської нестабільності. У 2010 р. частка резервів за активними операціями у кредитному портфелі сягала 16,4%, а частка простроченої заборгованості дорівнювала 9,4%, коли в 2008 р. дані показники мали значення 4,2% та 1,3% відповідно. На 01.01.2016 р. дані показники значно збільшились та сягають: 33,3% – частка резервів за активними операціями, та 22,1% – частка простроченої заборгованості у кредитному портфелі банків. Дані зміни є причинами зниження якості кредитних портфелів банків в Україні.

Незважаючи на призупинення багатьма банками операцій кредитування, питома вага проблемної заборгованості в кредитному портфелі банківської системи продовжує зростати.

Така ситуація негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків. Зростання проблемної заборгованості в першу чергу, спричинює збільшення обсягу втрат, пов'язаних із неповерненням суми основного боргу та процентів за кредитом. По-друге, призводить до появи додаткових операційних витрат, пов'язаних із поверненням проблемного кредиту, замороженням коштів у неприбуткових активах, що зумовлює зменшення прибутковості банку, погіршення стану ліквідності та зниження якості його активів. По-третє, негативно відображається на репутації банку, його рейтингах, що спричинює зниження рівня довіри з боку вкладників та інвесторів [15, с. 198]. Крім того, збиток, завданий банку, може бути пов'язаний із збільшенням адміністративних витрат, оскільки проблемні позики вимагають особливої уваги кредитного персоналу, непродуктивної витрати часу на підтримку структури балансу. Підвищується загроза відтоку кваліфікованих кадрів через зниження можливостей їхнього стимулювання в умовах падіння прибутковості операцій.

Зважаючи на світовий досвід регулювання кредитної сфери, можна виділити такі шляхи подолання проблемної заборгованості вітчизняних банків:

- застосування інноваційних технологій та методик для оцінки платоспроможності клієнтів (наприклад технологія «мікрокредитування» від ПАТ КБ «Приватбанк»);

- формування єдиної бази кредитних історій (такі спроби характерні для банківського сектору – Українське бюро кредитних історій, Перше всеукраїнське бюро кредитних історій; однак, для отримання кращого ефекту необхідним є підключення усіх банків до такого реєстру, чого в Україні поки що не спостерігається);

- поширення практики купівлі проблемних кредитів компаніями-колекторами, застосування факторингу (актуальним є створення єдиної компанії – санаційного банку від НБУ, проте обговорення цього питання на загальнодержавному рівні триває донині);

- формування достатніх обсягів резервів під заборгованість (складність полягає в тому, що поточні фінансові труднощі не завжди залишають таку можливість для банку);

- вибір та реалізація моделі реструктуризації проблемних активів у банківській сфері; наприклад, створити банк проблемних активів або перехідний банк (із залученням держави або приватних інвесторів);

- спрощення механізмів продажу, передачі, списання активів, у тому числі у межах проведення досудових процедур;

- посилення нагляду за діяльністю банків і введення такої ж системи щодо небанківських установ [16, с. 16].

Застосування зазначених заходів дозволить мінімізувати кредитні ризики у банківській сфері, зменшити кількість проблемної заборгованості та відповідно забезпечити економічне зростання держави.

Висновки. Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- 1) Систематизація існуючих підходів до розуміння сутності проблемного кредиту дозволила уточнити дане поняття.

- 2) Проблемні кредити можуть негативно вплинути на платоспроможність банку, внаслідок зростання кредитного та інших похідних ризиків. Тому важливого значення набуває підвищення ефективності управління проблемними кредитами, яке у свою чергу, неможливо здійснити без чіткого розуміння сутності проблемного кредиту.

- 3) Після значного економічного спаду впродовж 2014–2015 рр. економіка України продовжує демонструвати негативні тенденції. Як показує світова практика, коли рівень

проблемної заборгованості клієнтів у кредитному портфелі банку перевищує 10%, то виникає загроза економічній безпеці банку.

4) На 01.01.2016 р. спостерігається значне зростання проблемної заборгованості, яке на даний момент дорівнює 213,3 млрд грн. Загострення економічно-політичного конфлікту призвело до зниження виробничої діяльності лише в першій половині 2015 р. на 20,5%, що також погіршило фінансовий стан позичальників.

5) Девальвація валюти на початку року та одноразове коригування тарифів на комунальні послуги призвели до зростання інфляції і, як наслідок, до збільшення проблемної заборгованості у банках країни. Зі збільшенням проблемної заборгованості відбувається збільшення обсягів резервів за кредитними операціями, що, в свою чергу, погіршують якість кредитних портфелів вітчизняних банків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] : підручник / Л. О. Примостка – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
2. Денисенко М. П. Кредитування та ризики: навчальний посібник / М. П. Денисенко, В. М. Домрачев, В. Г. Кабанов. – К.: ВД «Професіонал», 2008. – 480 с.
3. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посібн. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
4. Шустова Е. П. «Проблемный кредит»: терминологическое содержание, критерии определения и факторы возникновения / Е. П. Шустова // Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2010. – № 18. – С. 155–158.
5. Кльоба В. Л. Ситуаційний центр банку як ефективний напрям удосконалення управління врегулюванням проблемної заборгованості / В. Л. Кльоба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.8. – С. 240–246.
6. Тарануха І. Ю. Підходи до визначення проблемної кредитної заборгованості 2012 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6911/1/Taranukha.PDF.5>
7. Яременко О. Р. Проблемні кредити банків: сутність, сучасний стан та методи їх регулювання / О. Р. Яременко, Е. О. Лисенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 8. – 2015. – С. 1080-1085.
8. Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала: новые подходы (Базель II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://analitik.io.ua/s20376>
9. Болгар Т. М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику / Т. М. Болгар // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 50–58.
10. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>
11. Жаліло Я. Економіка України після кризи: орієнтири стратегічних реформ / Я. Жаліло, Д. Покришка, Я. Белінська; за ред. Я. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 104 с.
12. Барановський О. Проблемні банки: виявлення і лікування / О. І. Барановський / Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 18-31.
13. Статистика. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків України. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
14. Версаль Н. І. Теорія кредиту [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Версаль, Т. В. Дорошенко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 483 с.
15. Дзюблук О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи / О. В. Дзюблук, Р. В. Михайлюк. – Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/files/EVD/finansova_stiyk_bankiv_dzublyuck.pdf
16. Міщенко В. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні / В. Міщенко, В. Крилова, М. Ніконова // Вісник НБУ. – 2009. – № 5. – С. 12-17.